

UDK 502.7:631.4:351.823.1

PRIZADEVANJA ZA VARSTVO OKOLJA IN TAL V SR SLOVENIJI

Tone POLJŠAK*

IZVLEČEK

Trajne ali začasne poškodbe tal in zemljišč, ki nastajajo zaradi poselitve, gradnje industrijskih in infrastrukturnih objektov, zaradi pridobivanja mineralnih surovin ter zaradi kopičenja odpadnih snovi, dobivajo iz leta v leto vse večji obseg. Teh nevarnosti se v SR Sloveniji zavedamo in jih poskušamo z vrsto zakonskih določil s področja varstva okolja in varstva tal omejevati oz. odpravljati njihove posledice.

SYNOPSIS

Bestrebungen zum Umwelt - und Bodenschutz in SR Slowenien

Dauernde oder vorübergehende Beschädigungen des Bodens und der Gelände, die wegen Besiedlung, industrieller und infrastruktureller Vergauung, Gewinnung der Mineralrohstoffe und Häufung der Abfallstoffe entstehen, sind in dauernden Anwachsen begriffen. In Slowenien ist man dieser Gefahren gewahr und man versucht, sie mit Hilfe einer Reihe von gesetzlichen Bestimmungen auf dem Gebiete des Umwelt- und Bodenschutzes einzuschränken bzw. ihre Folgen zu beseitigen.

V Socialistični republiki Sloveniji pojmuje varstvo tal in okolja kot splošni družbeni problem, ki ne zadeva samo strokovne kroge oziroma kmetijstvo in gozdarstvo, ampak ima dokaj širše razsežnosti.

Pri tem naj takoj omenim, da so se predstave o tem, od kod preti nevarnost kvaliteti tal v zadnjem času precej spremenile. Do pred nekaj deset leti so za plodno zemljo v Sloveniji predstavljali največjo nevarnost erozijski pojavi. Ti bolj ali manj intenzivno vplivajo na več kot 40% celotnega območja republike. Drugi degradacijski pojavi kot so povodnji, požari in požledi pa imajo le občasen ter lokalno omejen vpliv. S kontinuiranim in dokaj razvejanim strokovnim in raziskovalnim delom ter s praktičnimi ravnanji vse zgoraj omenjene degradacije zemljišča sorazmerno uspešno omejujemo in saniramo.

Vse bolj in bolj pa nam iz območja nadzorovanja in preprečevanja trajnih škod uhaja intenzivno človekovo poseganje po plodni zemlji za potrebe poselitve, industrije ter raznih infrastruktur od cestnih in drugih komunikacij do površin za rekreacijo. Tem nevarnostim za kvaliteto tal so se v zadnjih letih pridružile še druge, predvsem take, ki nastajajo v povezavi z odlaganjem odpadkov, in še posebej posebnih odpadkov ter kemizacijo in celo radiacijo zemlje.

Vseh navedenih starih in novejših nevarnosti se v Socialistični republiki Sloveniji bolj ali manj intenzivno zavedamo. Ta zavest se reflektira tudi v

* Republiški komite za varstvo okolja in urejanje prostora,
61000 Ljubljana, Zupančičeva 6

naši zakonodaji. Pri tem naj omenim samo glavne sklope regulative s tega področja. Najprej je treba poudariti, da je varstvo okolja opredeljeno že v republiški ustavi, zatem v srednjeročnih družbenih planih, posebej pa v zakonih in podzakonskih predpisih. Sem sodijo predvsem zakoni o:

- sistemu družbenega planiranja;
- zemljiškem katastru;
- kmetijskih zemljiščih;
- urejanju prostora;
- pridobivanju stavbnih zemljišč;
- vodah;
- varstvu naravne in kulturne dediščine;
- ravnanju z odpadki;
- varstvu zraka;
- geodetski službi;
- sanitarni inšpekciji.

Pri sprejemu nekaterih pravnih norm glede varstva tal posvečamo v zadnjem obdobju v naši republiki posebno pozornost, učinkovitosti takšne regulative. Ta se ne kaže samo v napotilnih normah, ampak tudi v nekaterih s predpisi določenih postopkih.

Tako na primer zakon o urejanju prostora ne vsebuje le splošnih načel o varstvu tal, ampak so možni posegi v prostor na plodni zemlji samo kot izjeme. Ob vsakem konkretnem primeru, ko pa do tega pride, se z odlokom upravnega organa določi, kako se plodno zemljo odstrani in koristno uporabi.

Na področju vodnega gospodarstva smo tudi uvedli novo miselnost, ki opušča vodni prispevek kot nekakšno takso za uporabo oziroma onesnaženje vode. Namesto tega pa uvajamo povračila in združevanje sredstev za učinkovito preprečevanje onesnaževanja in sanacijo voda.

Kljub vsemu navedenemu in dokaj obširni ter sorazmerno natančni zakonodaji stanje glede varstva tal v republiki še zdaleč ni ugodno. Problemi, ki se kažejo najbolj izrazito, so v še vedno pomanjkljivem planiranju v posameznih družbenopolitičnih skupnostih, kjer dosledno ne uporabljajo obvezne metodologije, kart in drugih napotkov. Temu sledi nedisciplinarnost pri izvajanju sprejetih planskih odločitev. Nastopajo pa tudi novi ne povsem proučeni načini degradacije zemljišča med katere sodijo: kemizacija in radiacija ter onesnaženje tal iz zraka; posebni odpadki (med katerim so pomembna kategorija ugaski ter odplake velikih kmetijskih gospodarstev); pomanjkljiva tehnologija in nestrokovno ravnanje z čistilnimi napravami za vodo in zrak.

Iz povedanega lahko sklepamo, da imamo dokaj zaokroženo in smotno zakonodajo, vendar nas čaka mnogo strokovnega in planskega dela glede opredelitve osnovne rabe zemljišč in stroge discipline pri posegih v prostor. Prizadevati pa si bomo morali tudi pri iskanju in razvijanju metod za preprečevanje ali zmanjševanje učinkov sodobnih degradacij zemljišč. Ta morajo obsegati tako nove tehnologije, kot prepovedi nadaljnje uporabe škodljivih snovi. Pri tem je opazen velik pomen raziskovalnega dela ter utrjevanja splošne zavesti o pomenu prostora in tal kot danosti ne pa kot nadomestljivih stvari ali celo blaga.

Vseh teh nalog ne bomo zmogli, če ne bomo spremenili filozofije ravnanja v prostoru ter prešli od kaznovanja ekscesov in sanacije degradiranih območij na splošno preventivo ter preprečevanje nevarnosti za tla in okolje.

Pričujoči simpozij je vsekakor korak naprej v teh naših prizadevanjih.